

## เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยทฤษฎีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน Political Economy of Exploitation of Surplus Value

กัญจน์ โฉมยงค์<sup>1</sup>

Kan Chomeyong

Received: 2022-08-8 Revised: 2022-08-22 Accepted: 2022-08-29

### บทคัดย่อ

ปัจจุบันทุนนิยมขยายตัวไปอย่างไร้ขอบเขตตั้งแต่เศรษฐกิจท้องถิ่นจนถึงระหว่างประเทศนำมาสู่ปัญหาสังคมหลายประการเห็นได้ชัดผ่านกรอบวิเคราะห์การขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทศวรรษที่ผ่านมาอาทิอัตราความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มสูงจนไม่มีที่ท่าว่าจะหยุดลงในระยะเวลาอันสั้นรวมถึงอาหารราคาแพงโดยเฉพาะสุกรและไก่ที่สำคัญต่อภาคการบริโภคภายในประเทศ บทความชิ้นนี้มุ่งนำเสนอทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินซึ่งเป็นอีกทฤษฎีที่ช่วยให้การศึกษาปรากฏการณ์ชัดเจนขึ้นภายใต้ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินของ คาร์ล มาร์กซ์ อังเดร กุนเดอร์ แฟรงก์ และ เดวิด ฮาร์วี โดยอาศัยหน่วยการวิเคราะห์ที่สำคัญของสำนักต่างๆ อาทิ ชนชั้น รัฐ ทุน เพื่ออธิบายวิวัฒนาการของทฤษฎีควบคู่ไปกับการเปลี่ยนรูปและขยายขอบเขตอย่างไม่สิ้นสุดของระบบทุนนิยมตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน นำมาซึ่งรูปแบบการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินที่ปรากฏขึ้นในหลายลักษณะขึ้นอยู่กับการไขความสัมพันธ์ทางการผลิตในสังคมรวมถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทฤษฎีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจำเป็นต้องปรับให้เข้ากับบริบทที่ซับซ้อนมากขึ้นเพื่อการศึกษาปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมและสถานะแรงงานกันทำภายใต้ตลาดเสรี

*คำสำคัญ:* ทฤษฎีขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน, ชนชั้น, รัฐ, ทุน

<sup>1</sup> นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา

E-mail: 63910022@my.buu.ac.th

## Abstract

Presently, the capitalism is limitless from local economic to International economic lead to many social problems. It is evident that under the framework of the analysis of the current phenomenon occurred in the past decade such as is The inequality rate is so high that it shows no signs of stopping in a short period of time, including expensive feed, especially pigs. Chicken that is important to the domestic consumer sector. the purpose of this article is study exploitation of surplus value theory by Karl Marx, Andre Gunder Frank and David Harvey. Relying on important analytical units of various frameworks such as class, state, capital to explain the evolution of the theory along with transformation and expansion The infinite scope of capitalism from the mid-19th century to the present. Lead to a form of exploitation of surplus value It appears in many ways depending on the conditions of production relations in society including the economic structure. Exploitation of surplus value theory needs to be adapted to more complex contexts in order to study the phenomenon that change according to socio-economic factors and the division of labor under the free market.

*Keywords:* Exploitation of surplus value, theory, class, state, capital

## บทนำ

ทฤษฎีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและพื้นที่แต่ละช่วงเวลาส่งผลให้หน่วยการวิเคราะห์ของทฤษฎีภายใต้ความสัมพันธ์การผลิตรูปแบบเก่าจากไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ขูดรีดมูลค่าส่วนเกินรูปแบบอื่นที่เกิดขึ้นภายหลังอย่างครอบคลุม ทฤษฎีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบทุนนิยมที่ขยายพรหมแดนไปอย่างไม่สิ้นสุด โดยจำเป็นต้องใช้หน่วยการวิเคราะห์อื่นมาประกอบการอธิบายปรากฏการณ์ในสังคม จึงนำไปสู่ทฤษฎีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินรูปแบบใหม่ๆ แม้จะไม่มีการใช้คำตรงตัวอย่างทฤษฎีขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน หากแต่การอธิบายยังคงสาระสำคัญที่มีการอธิบายถึงการถูกพรากรูปแบบส่วนเกินออกไปในหลายมิติ ทฤษฎีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินของคาร์ล มาร์กซ์ เป็นการเริ่มต้นการอธิบายสภาวะการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินทางให้กับทฤษฎีขูดรีดอื่นที่เกิดขึ้นภายหลัง ผ่านการอธิบายความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ไม่เป็นธรรมในระบบทุนนิยมในเวลาต่อมา トラバโดที่สภาวะการขูดรีดดำรงอยู่มูลค่าส่วนเกินยังคงแพร่กระจายออกไปในสังคมเป็นวงกว้าง ตามการขยายตัวของระบบทุนนิยม

บทความแบ่งเนื้อหาออกเป็นสี่ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนแรกคือการสำรวจทฤษฎีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินแรงงานของคาร์ล มาร์กซ์ ส่วนที่สองสำรวจแนวคิดการขูดรีดเชิงโครงสร้างภายใต้การพึ่งพาของอังเดร์ กุนเดอร์ แฟรงค์ สามารถขูดรีดภายใต้การสะสมทุนรูปแบบใหม่ของเดวิด ฮาร์วี และสี่ส่วนสรุป

## 1. ทฤษฎีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินแรงงานของคาร์ล มาร์กซ์

มาร์กซ์เสนอทฤษฎีการขูดรีดในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 หลังการเกิดปฏิวัติอุตสาหกรรม มาร์กซ์พยายามอธิบายรูปแบบการขูดรีดที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบทุนนิยมและกลไกตลาด รวมถึงสภาวะการแบ่งงานกันทำของเศรษฐศาสตร์คลาสสิกในหลายมิติ โดยมาร์กซ์เห็นว่าเป็นต้นเหตุของสภาพสังคมที่ไม่ยุติธรรม งานศึกษาของมาร์กซ์เป็นที่นิยมจนได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในหลายภาษาซึ่งกลายเป็นตำราที่สำคัญให้กับนักทฤษฎีมาร์กซิสต์ในภายหลัง อาทิ *Capital A Critique of Political Economy Volume I* (1867) *The Communist manifesto* (1848) นอกจากนั้นยังปรากฏงานเขียนอื่นของมาร์กซ์มากกว่าร้อยชิ้น ทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินปรากฏผ่านบทความหัวข้อเรื่องกระบวนการใช้แรงงานและกระบวนการของมูลค่าส่วนเกินทางการผลิตที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ *Das Kapital Volume I* (1867) โดยหน่วยการวิเคราะห์ที่สำคัญของมาร์กซ์ใช้คือ “ชนชั้น”

ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ทางการผลิต (Relations of Production) ภายใต้สภาวะดังกล่าว ภายใต้การแบ่งงานกันทำจนกลายเป็นการถ่ายโอนผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการใช้แรงงานในรูปแบบสินค้า (Commodity) จนมูลค่าส่วนเกินถูกพรากไปจากแรงงาน ทุนแปลกแยกแรงงานผู้สร้างออกจากสิ่งเหล่านั้นและมูลค่าส่วนเกินที่เกิดขึ้นจากการผลิตถูกสะสมในรูปแบบของทุนให้กับชนชั้นนายทุนหลังจากกระบวนการใช้แรงงาน<sup>2</sup> โดยใช้เงินเป็นสื่อกลางจนกลายเป็นการแลกเปลี่ยนในลักษณะหนึ่ง มาร์กซ์นำรูปแบบการอธิบายมูลค่าส่วนเกินของ เดวิด ริคาร์โดมาตีความใหม่ภายใต้กรอบแนวคิดของของมูลค่าการแลกเปลี่ยนส่วนเกิน (ยุคติ มุกดาวิจิตร, 2564 หน้า 176-179)

การขูดรีดมูลค่าส่วนเกินแรงงานอาศัยโครงสร้างส่วนบน (superstructure) จากการสร้างเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมกำหนดให้ชนชั้นแรงงานถูกขูดรีดและชนชั้นนายทุนคือผู้กดขี่และนำขูดรีดมูลค่าส่วนเกินที่เกิดจากกระบวนการใช้แรงงานไปสะสมทุน มาร์กซ์พยายามเสนอว่าการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินของนายทุนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย การขูดรีดมูลค่าส่วนเกินสัมบูรณ์และการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินสัมพันธ์ (relative) ภายใต้ความสัมพันธ์ทางผลิตที่สะท้อนการขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน (Exploitation-of surplus value) ของมาร์กซ์โดยเฉพาะ *Das Kapital Volume III* ที่กล่าวถึงการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินที่ถูกขูดรีดไปจากชนชั้นนายแรงงาน ผ่านการอธิบายภายใต้ทฤษฎีแรงงานเป็นบ่อเกิดของมูลค่า (labour theory of value) โดยนายทุนจะพิจารณาราคาสินค้าให้มีความสอดคล้องกับมูลค่าแรงงานและกระบวนการใช้แรงงานในการผลิตสินค้าเหล่านั้นขึ้นมา เพื่อนำมูลค่าส่วนเกินไปสะสมทุนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยไม่คำนึงถึงความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับแรงงานผู้ผลิต (เมธี เอี่ยมวราร, 2542, หน้า 155-156)

มาร์กซ์อธิบายผ่านเวลาแรงงานจำเป็น (necessary labour-time) ผ่านการทำงาน 12 ชั่วโมงต่อวันของแรงงานเพื่อยังชีพ โดยสัดส่วนของการทำงาน 6 ชั่วโมงนับเป็นมูลค่าที่แรงงานต้องแบกรับในทุกระบบเศรษฐกิจซึ่ง ส่วนนอกจากนั้นเป็นเวลาแรงงานส่วนเกิน (surplus labour-time) โดยมูลค่าส่วนเกินที่เกิดขึ้น เมื่อเพิ่มเวลาการทำงานจะเท่ากับว่า

---

<sup>2</sup> ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือ 1) ผู้ใช้แรงงานที่ประสานกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อเปลี่ยนแปลง 2) รูปแบบของธรรมชาติ ผ่านการเคลื่อนไหวของมนุษย์ 2) เป้าหมายการใช้แรงงาน การกำหนดรูปแบบการใช้แรงงานปรากฏสองลักษณะจากทรัพยากรธรรมชาติ และวัตถุดิบแปรรูป 3) ปัจจัยการใช้แรงงาน เงื่อนไขของวัตถุที่จำเป็นในการใช้แรงงาน หากไม่มีสิ่งเหล่านี้ กระบวนการใช้แรงงานจะไม่สามารถดำเนินการผลิตอย่างสมบูรณ์โดยสิ้นเชิง (Karl Marx, 2559; บุญศักดิ์ แสงระวี, หน้า 57-59)

เวลาแรงงานจำเป็นยังคงเท่าเดิม หากแต่เวลาแรงงานส่วนเกินเพิ่มมากขึ้น จนในท้ายที่สุด อัตรามูลค่าส่วนเกินของแรงงานที่ถูกดูดรีดไปจะเพิ่มขึ้นมหาศาล ภายหลังแนวคิดของมาร์กซ จะถูกเรียกว่า “Orthodox Marxis” (Peter Singer, 2558, หน้า 124-135) ดังนั้นแม้ว่าทุน จะขยายกลไกอำนาจลงไปในทุกมิติของชีวิตมนุษย์แต่ข้อจำกัดของทุนก็คือ ยิ่งทุนขยายกลไก การควบคุมและการดูดรีดออกไปกว้างมากขึ้นเท่าไร ปริณผลของการต่อสู้และการต่อต้าน ของแรงงานจะยิ่งขยายลงลึกมากขึ้นเท่านั้น คือสภาวะที่มาร์กซเรียกว่า “ทุนปกครองโดยตรง เหนือสังคมทั้งหมด” (real subsumption) ที่กำลังแรงงานและความสัมพันธ์ทางการผลิต ของขยายออกไปในแนวนานับทั้งสังคมอย่างไร้ขอบเขตภายใต้การเติบโตของทุน (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2557 หน้า 72-73)

การเสนอทฤษฎีการดูดรีดมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซภายใต้บริบทของทุนนิยม ขณะนั้น พร้อมอธิบายรูปแบบรวมถึงกระบวนการดูดรีดมูลค่าส่วนเกินที่เกิดขึ้นกับชนชั้น แรงงานงาน หลังจากกระบวนการใช้แรงงาน มูลค่าส่วนเกินที่เกิดขึ้นตกเป็นของนายทุนใน ที่อยู่ในฐานะเจ้าของปัจจัยทางการผลิตรวมถึงเจ้าของสินค้าโดย นำมูลค่าส่วนเกินไปขยาย การจ้างงานรวมถึงต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปรที่สำคัญต่อปัจจัยทางการผลิตโดยรัฐเป็นผู้ อำนาจความสะกดจากฐานคิดที่ว่าพลังของการผลิตมาก่อนความสัมพันธ์ทางการผลิตส่วน มูลค่าใช้สอยสั้นเกินกว่ามูลค่าแลกเปลี่ยน ดังนั้นมูลค่าส่วนเกินที่เกิดขึ้นเมื่อนำมาหักล้างกับ มูลค่าใช้สอยที่เกิดขึ้นคือส่วนเกินที่ถูกพรากไป (พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2546, หน้า 88)

หลังจากที่มาร์กซเสนอทฤษฎีการดูดรีดมูลค่าส่วนเกินแรงงาน ภายหลังเกิด การอภิปรายข้อจำกัดของทฤษฎีของมาร์กซให้ความสำคัญในภาคการผลิตเพียงอย่างเดียวจาก เศรษฐศาสตร์กระแสหลักรวมถึงหน่วยการวิเคราะห์ภายใต้ชนชั้นแรงงานกับชนชั้นนายทุน เพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถอธิบายครอบคลุมมิติอื่นๆ ของระบบทุนนิยมที่เกิดสภาวะการดูด รีดมูลค่าส่วนเกินขึ้น เช่น มูลค่าส่วนเกินที่เกิดขึ้นในภาคการบริโภค มูลค่าส่วนเกินภายใต้ สภาวะการแบ่งงานกันทำระดับโลก การขยายตัวของระบบทุนนิยมข้างต้นนำมาสู่ทฤษฎีใหม่ ในการอธิบายมูลค่าส่วนเกินภายหลัง โดยปรับหน่วยวิเคราะห์ให้เข้ากับความสัมพันธ์ทางการ ผลิตในสังคม โดยความสำคัญจากข้อเสนอของมาร์กซภายใต้หน่วยวิเคราะห์อย่าง “ชนชั้น” ที่มาร์กซใช้ในการอธิบายสภาวะการดูดรีดมูลค่าส่วนเกินผ่านทฤษฎีการดูดรีดมูลค่าส่วนเกิน แรงงาน มีความสำคัญอย่างมากในการอธิบายสภาวะความไม่ยุติธรรมภายใต้กระแสของ ระบบทุนนิยม ส่งผลมาทฤษฎีอธิบายการช่วงชิงมูลค่าส่วนเกิน ที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิด ของมาร์กซภายหลัง

## 2. สภาวะการขูดรีดภายใต้แนวคิดการพึ่งพาของอังเดร กุนเดอร์ แฟรงก์

ทศวรรษ 1950-1960 หลังช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เกิดสภาวะการจัดระเบียบการแบ่งงานกันทำในระดับโลกขึ้นมาใหม่จนสร้างผลกระทบทั่วโลกเป็นวงกว้างโดยเฉพาะประเทศโลกที่สามในกลุ่มละตินอเมริกา พิจารณาจากงานศึกษาของแฟรงก์ที่พยายามอธิบายความสภาวะความไม่เป็นธรรมของระบบศักดินาผ่านบริบทของระบบทุนนิยมของละตินอเมริกา ซึ่งความด้อยพัฒนาที่เกิดขึ้นในประเทศแถบละตินอเมริกาไม่ได้มาจากทุนนิยมในประเทศที่เป็นปัจจัยภายในเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นมาผลจากการถูกรวมเข้ากับระบบทุนนิยมโลก งานศึกษาของแฟรงก์โดยรวมอธิบายรูปแบบการสะสมทุนของระบบทุนนิยมภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจและการเมืองโลกอย่างลึกซึ้งในขณะเดียวกันเกิดการวิพากษ์รูปแบบใหม่ภายใต้แนวคิดการพึ่งพา (Dependency) ที่นำมาสู่เงื่อนไขที่ประเทศวงนอกเสียเปรียบในทัศนะของแฟรงก์มูลค่าส่วนเกินคือรากฐานของการพัฒนาชีวิตและมูลค่าส่วนเกินถูกพรากออกไปของประเทศบริวารที่อยู่วนนอกผ่านการส่งออกสู่ประเทศศูนย์กลางจนพัฒนามากกว่าปกติ (Pat, Kent, Annamarie, 1994, P.13)

งานศึกษาที่สำคัญของแฟรงก์คืออย่าง *The Development of Underdevelopment* (1966) *Capitalism and Underdevelopment in Latin America* (1968) เป็นงานศึกษาได้รับอิทธิพลโดยตรงจากแนวคิดมาร์กซ์แบบดั้งเดิม พิจารณาจากการที่แฟรงก์บรรยายแนวคิดของมาร์กซ์บ่อยครั้งและนำแนวคิดเหล่านั้นมาผสมกับทฤษฎีการทำให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization Theory) แฟรงก์อธิบายโดยใช้ “รัฐ” เป็นหน่วยวิเคราะห์ที่สำคัญซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นทั้งหมด 2 กลุ่ม 1. ประเทศด้อยพัฒนาที่อยู่ภายใต้ประเทศแกนกลางเรียกว่า “Satellite” 2) ประเทศแกนกลางหรือเรียกอีกอย่างว่า “Metropolises” ประเทศทั้งสองกลุ่มนำรูปซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ประเทศด้อยพัฒนาต้องพึ่งพาประเทศแกนกลางและอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบเสมอและประเทศแกนกลางที่มีเสถียรภาพทางการเมืองมากกว่ารวมถึงปัจจัยทางเทคโนโลยีรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลให้ประเทศด้อยพัฒนาถูกขูดรีดเอามูลค่าส่วนเกินไปหลังจากทำการผลิตอีกทั้งกระบวนการผลิตยังอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ประเทศศูนย์กลางกำหนดและเป็นฝ่ายได้เปรียบประเทศวงนอกเสมอ (จิรายุทธ์และภัสสร, 2565, หน้า 33)

เราสามารถสรุปอย่างง่ายว่าในประเทศละตินอเมริกา ไม่ใช่แค่ภาคเกษตรเท่านั้นที่อยู่ในลักษณะกึ่งศักดินาซึ่งเกิดขึ้นจริงในบางกรณี กำไรจากมูลค่าส่วนเกินในภาคอุตสาหกรรมเกิดในบางประเทศส่วนน้อย เป็นสาเหตุว่าทำไมกลุ่มแนวคิมาร์กชชีสต์เหมาะที่จะนำมาอธิบายสภาวะล้าหลังในประเทศแถบละตินอเมริกา วิฤตติการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองก่อร่างการต่อสู้ทางชนชั้นที่รุนแรงขึ้น (Frank, A. G., 1974, p.101-102)

สำนักดังกล่าว เรียกว่า Post-Marxism ที่เสนอแนวทางการขูดรีดในบริบทของประเทศ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือระบบทุนนิยมในช่วงทศวรรษที่ 1950 จักรวรรดินิยมใหม่ผนวกกับสภาวะการแบ่งงานกันทำในระดับโลก นำมาสู่รูปการณ์ขูดรีดมูลค่าส่วนเกินระหว่างรัฐจนรัฐกลายเป็นหน่วยวิเคราะห์ที่สำคัญภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศศูนย์กลางกับประเทศวงนอก โดยลักษณะของความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่อยู่ภายใต้บริบทของการค้าระหว่างประเทศ จนส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการเจริญเติบโตระหว่างประเทศ การขูดรีดเชิงโครงสร้างเป็นรูปแบบการอธิบายความสัมพันธ์ทางการผลิตในระดับรัฐที่โดยให้ความสำคัญที่มีติของการค้าระหว่างประเทศ ภายใต้เงื่อนไขของประเทศศูนย์กลางกำหนดส่วนประเทศโลกที่สามต้องดำเนินนโยบายทางการค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศศูนย์กลางเหล่านั้น มากกว่าที่จะตอบสนองความต้องการของประเทศภายในประเทศ เช่น การดำเนินยุทธศาสตร์ที่ความเจริญเติบโตต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกประเทศมากกว่าปัจจัยภายในประเทศ ทำให้สภาวะความยากจนแพร่กระจายเป็นวงกว้างซึ่งเห็นได้ชัดในประเทศโลกที่สามภายใต้ปรากฏการณ์ดังกล่าว ผ่านการยอมรับเงื่อนไขของประเทศศูนย์กลางส่งผลให้ประเทศศูนย์กลางที่มีสภาวะหนาแน่นของทุน (Capital capacity) ที่สะสมทุนจากส่วนเกินของประเทศด้อยพัฒนา ช่วงแรกสภาวะการพึ่งพาเกิดขึ้นกับประเทศละตินอเมริกาจนไปสู่ประเทศในเอเชีย (ทวีวัฒน์ ปุณทริกรวิวัฒน์, 2544, หน้า 66)

สภาวะการพึ่งพภายใต้ทัศนะของแฟรงค์เป็นการอธิบายปัญหาของระบบทุนนิยมโลกช่วงหลังสงครามผ่านบริบทของประเทศแถบละตินอเมริกา สภาวะความด้อยพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางจากปัจจัยภายนอกหลังการผนวกเข้ากับระบบทุนนิยมโลกภายใต้ทฤษฎีพึ่งพาของแฟรงค์ ความสัมพันธ์การผลิตในสังคมดังกล่าวมูลค่าส่วนเกินที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตภายในประเทศวงนอกถูกนำออกไปยังประเทศศูนย์กลางผ่านภาคการส่งออกของประเทศ พิจารณาจากงานศึกษาของแฟรงค์ที่อธิบายปรากฏการณ์ข้างต้นอันเป็นผลมาจากการจัดระเบียบรูปแบบการแบ่งงานกันทำในระดับโลกขึ้นมาใหม่

ซึ่งรัฐเป็นหน่วยการวิเคราะห์ที่สำคัญของแฟรงค์ในการอธิบายความสัมพันธ์โครงสร้างทางการผลิตโดยรวม

## การขูดรีดมูลค่าส่วนเกินภายใต้การสะสมทุนรูปแบบใหม่ของฮาร์วี

ฮาร์วีเสนอทฤษฎีการขูดรีดภายใต้การสะสมทุนรูปแบบใหม่ แนวคิดแรงงานเป็นบ่อเกิดของมูลค่าส่วนเกินของเขาที่ได้รับอิทธิพลมาจากคาร์ล มาร์กซ งานศึกษาของเขาได้รับความนิยมนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 และเสนอแนวคิดการสะสมทุนอันไม่มีที่สิ้นสุด (Accumulation by Exploitation) การสะสมทุนด้วยการปล้นชิง<sup>3</sup> (Accumulation by Dispossession) ภายใต้บริบทของจักรดินิยมใหม่ที่ความสัมพันธ์ทางการผลิตถูกกำหนดโดยธุรกิจของจักรดินิยม พิจารณาจากช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาเกิดงานศึกษาจำนวนมากที่รื้อเอาทฤษฎีการสะสมทุนดั้งเดิมแบบมาร์กซ์ และงานเขียนของฮาร์วีได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะ *The New Imperialism* (2003) *Seventeen Contradiction And the End of Capitalism* (2014) *A Brief History of Neoliberalism* (2005) *The Enigma of Capital and the Crises of Capitalism* (2010) *Madness of Economic Reason* (2019) (Raju Das, 2019. p 590)

งานศึกษาของฮาร์วีโดยภาพรวมได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของมาร์กซค่อนข้างมาก พิจารณาจากการที่เขากล่าวถึงงานศึกษาของมาร์กซอยู่หลายประการ โดยเฉพาะการขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน หรือแม้กระทั่งปัญหาจากรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นแรงงาน โดยฮาร์วีปรับให้เข้ากับบริบทของทุนนิยมในทศวรรษที่ผ่านมา และคงไว้ซึ่งการอธิบายภายใต้ความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ไม่เป็นธรรมชาติของระบบทุนนิยม หรือผลงานศึกษาของมาร์กซที่ฮาร์วีให้ความสำคัญจนนำมาเป็นเนื้อหาหลักในงานเขียนดังที่ปรากฏใน *Marx, Capital And The Madness Of Economic Reason*

ฮาร์วีนำการอธิบายของคาร์ล มาร์กซมาขยายผ่านข้อเสนอการสะสมทุนแบบดั้งเดิม (Primitive accumulation) เป็นการสะสมทุนโดยการปล้นชิงภายใต้บริบทของเสรีนิยมใหม่ อันเป็นกระบวนการสะสมทุนผ่านการแสวงหาพื้นที่ใหม่ๆ ผ่านการเข้าไปจัดการความสัมพันธ์

---

<sup>3</sup> การสะสมทุนในมุมมองของฮาร์วีมาจากการขูดรีดภายใต้บริบทของภูมิศาสตร์ โดยอาศัยกฎเกณฑ์การแลกเปลี่ยนสินค้า นำมาสู่ความมั่งคั่งรูปแบบใหม่ที่ต้องใช้วิถีอินถาภัยทรัพย์สินจากประเทศที่อ่อนแอกว่า โดยอาศัยกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) การทำให้เป็นสินค้าจากการแปรรูปที่ดินและการขับไล่อย่างรุนแรง 2) การแปลงทรัพย์สินส่วนรวมมาเป็นส่วนตัว อ่านเพิ่มเติมความขัดแย้ง 17 ประการในระบบทุนนิยมหน้า 590-592

ทางการผลิตในสังคมเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการสะสมทุน หลังจากที่ดินทำการสะสมทุนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจนล้น ดังที่ปรากฏจากการย้ายฐานการผลิตของอุตสาหกรรมเพื่อเน้นการส่งออกในหลายประเทศ (ชัยธรรมย์ ธรรมบุษดี, 2559, หน้า 12) หน่วยวิเคราะห์ที่สำคัญในการอธิบายสถานะที่มูลค่าส่วนเกินถูกช่วงชิงไปของฮาร์วีย์คือ “ทุน” ภายใต้สถานะการไหลเวียนของทุนที่นำมาซึ่งการสะสมทุนของไม่มีที่สิ้นสุด จึงเกิดการสะสมทุนอย่างมหาศาลของชนชั้นนายทุน อีกทั้งทุนยังมีการแสวงหาช่องทางใหม่ๆ หากพิจารณาในประวัติศาสตร์ช่วงที่ผ่านมาระหว่างชนชั้นแรงงานและชนชั้นนายทุน ที่นายทุนเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่างๆ เพื่อการสะสมทุน

ฮาร์วีย์พยายามเสนอว่าการชุดรีดเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน ภายใต้ความสัมพันธ์ในสังคมรูปแบบต่างๆ โดยฮาร์วีย์อธิบายการชุดรีดหลายลักษณะในอดีตผ่านประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เช่นการจ่ายค่าเช่าด้วยผลผลิตทางเกษตร หรือสถานะบังคับให้ประกอบการผลิตจนกระทั่งสูญเสียเพียงพู่ของระบบทุนนิยมที่มีความเฉพาะตัว การทำให้กระบวนการใช้แรงงานกลายเป็นสินค้าโดยมีกรรมกรขายเข้าระบบตลาดให้กับนายทุน ซึ่งแตกต่างกับการขายแรงงานที่มีก่อนในอดีตจากรูปแบบการผลิตซ้ำกระบวนการใช้แรงงานของทุนอย่างต่อเนื่องด้วยการทำให้ผู้ขายแรงงานแปลกแยกจากปัจจัยทางการผลิตเพราะฉะนั้นกรรมกรจึงปราศจากตัวเลือกอื่น นอกจากขายกำลังแรงงานให้กับนายทุนเพียงอย่างเดียว โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ทุนเป็นผู้กำหนดเพื่อปล้นชิงมูลค่าส่วนเกินในฐานะกำไร ยิ่งนายทุนประสบความสำเร็จในการเอาชนะข้อพิพาทกับแรงงานได้มากเท่าไรก็จะส่งผลให้ทุนสามารถทำกำไรได้มากขึ้นเท่านั้น ภายใต้หลักการระบบทุนนิยมที่ทำงานได้ดีนายทุนทุกคนควรได้กำไรโดยมีข้อสังเกตบางประการหลังจากกระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นแล้วมันจะถูกทำให้ชอบธรรมผ่านกลไกของรัฐตั้งอยู่บนฐานของมายาคติในระบบตลาดและระบบกรรมสิทธิ (David Harvey, 2014; ภัควดี วีระภาสพงษ์, หน้า 103-105)

เราจำเป็นต้องตระหนักถึงสิ่งซ่อนอยู่เหนือการผลิตไม่ได้มีเพียงสินค้ากับวัตถุดิบเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ในสังคมของการซูตริตกำลังแรงงานแบ่งการผลิตของทุนนิยมเป็นสองลักษณะ มันไม่ได้เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าเพื่อใช้งานเท่านั้นแต่ยังผลิตมูลค่าส่วนเกินขึ้นมาเพื่อกำไรของนายทุน สุดท้ายนายทุนสนใจแค่มูลค่าส่วนเกินเท่านั้นแต่ยังผลิตมูลค่าส่วนเกินสำหรับทำกำไรด้วย พวกเขาไม่ได้สนใจเฉพาะสินค้าที่พวกเขาผลิตถ้ามีตลาดก๊าซพิษพวกเขาก็จะผลิตมัน และยิ่งเวลานานขึ้นมูลค่าส่วนเกินก็จะถูกผลิตออกมาให้กับนายทุนมากขึ้น (David Harvey, 2019. p10-11)

การซูตริตมูลค่าส่วนเกินในระบบทุนนิยมร่วมสมัยมีความหลากหลายและบริบทที่ซับซ้อน ดังนั้นทุนจึงเป็นหน่วยการวิเคราะห์ที่สำคัญสำหรับฮาร์วีย์เนื่องจากการเคลื่อนไหวของทุนจะเผยให้เห็นกระบวนการซูตริตมูลค่าส่วนเกินรูปแบบต่างๆ ที่แฝงอยู่ในทุกพื้นที่ในทุกระดับตั้งแต่หน่วยการผลิตขนาดเล็กไปจนถึงการค้าระหว่างประเทศของสังคมอีกทั้งสำนึกทางชนชั้นของทุนที่ต้องการสะสมทุนต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สอดคล้องกับปรากฏการณ์ขยายตัวของทุนผูกขาดอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

## บทสรุป

ภายใต้การขยายตัวของระบบทุนนิยมจนนำมาสู่ปัญหาความไม่ยุติธรรมในทางเศรษฐกิจหลายรูปแบบที่เห็นได้ชัดจากปัญหาความเหลื่อมล้ำและปัญหาราคาอาหาร ทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินจึงถูกนำมาใช้ในการอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจสังคมที่อาศัยหน่วยวิเคราะห์ที่ต่างกันไปตามบริบท ซึ่งมาร์กซ์นำแนวคิดมูลค่าส่วนเกินมาจากแนวคิดริคาร์โดมาขยายขอบเขตในการวิเคราะห์ออกไปและอภิปรายร่วมกับความขัดแย้งในชนชั้น โดยชนชั้นนายทุนอยู่ในสถานะได้เปรียบและกำหนดเงื่อนไขในการพรางมูลค่าส่วนเกินจากการผลิตของแรงงาน ไปสะสมทุนเพื่อนำมาขยายการจ้างงานและสะสมทุนต่อไปผ่านทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินแรงงาน หลังการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนนำมาสู่การจัดระเบียบการแบ่งงานกันทำในระดับโลกรูปแบบใหม่ อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส นักคิดสำนักฟิงพามุงอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้รัฐ เป็นหน่วยวิเคราะห์ที่สำคัญของการอธิบายรูปแบบโครงสร้างทางการผลิตของทุนนิยมโลกที่มูลค่าส่วนเกินจากการผลิตในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมถูกพรางไปยังประเทศศูนย์กลางจนเกิดเป็นสภาวะด้อยพัฒนาในแถบประเทศละตินอเมริกา ท้ายที่สุดระบบทุนนิยมร่วมสมัยยังคงแพร่กระจายการซูตริตมูลค่า

ส่วนเกินไปตามปริมาตรในสังคมอย่างไม่สิ้นสุด เดวิด ฮาร์วีย์อธิบายรูปแบบการขูดรีดส่วนเกินผ่านการสะสมทุนอันไม่มีที่สิ้นสุดของชนชั้นนายทุน โดยทุนจะแสวงหากระบวนการขูดรีดรูปแบบใหม่ขึ้นมาเสมอ ตราบใดที่พวกเขาสามารถทำได้ ทุนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการพรากมูลค่าส่วนเกินออกไปภายใต้บริบทสังคมทุนนิยมที่มีความซับซ้อน

## รายการอ้างอิง

### เอกสารอ้างอิงภาษาไทย

- แก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2557). วิถีวิทยาแห่งการปฏิวัติแบบลัทธิเลนินของ Antonio Negri. วารสารฟ้าเดียวกัน 12 (2-3)
- ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ. (2560). ทฤษฎีและหลักพัฒนาการสังคม. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- จิรายุทธ สีม่วง. ภัสสร่า บุญญฤทธิ์. (2565). สภาวะอาณานิคมภายในของเวียดนามสมัยอาณานิคม ฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1885-1939 บทวิเคราะห์จากทฤษฎีฟุ้งฟุ้งพาของอังเดร กุนเดอร์ แฟรงค์. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 10(1),
- ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์. (2544). ทฤษฎีฟุ้งพาและทฤษฎีแห่งการปลดปล่อย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิถิ ทรศน์
- พลพฤทธ์ พนาสถิตย์. (2555). หนังสือปริทัศน์ : พื้นที่ในความหมายของเดวิด ฮาร์วี Book review : *The Enigma of Capital and the Crises of Capitalism*. วารสารศิลปศาสตร์ 12(1)
- พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์. (2546). ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง .กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เมธี เอี่ยมวราร. (2542). ว่าด้วยทุนฉบับย่อ คำบรรยายวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองของคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยปักกิ่ง. กรุงเทพฯ: รวมสาสน์
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2565). วิวาทะมานุษยวิทยา : วิถีทฤษฎีและวิถีวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม
- ษ์ฐรัมย์ ธรรมบุษดี. (2559). เดินไปดวงดาว ; ทุนนิยมไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่กับความฝันที่ไม่มีวันไปถึง. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์หนังสือประกอบการสอน คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- David Harvey. (2562). ความขัดแย้งลึบเจ็ดประการกับจุดจบของระบบทุนนิยม. SEVENTEEN CONTRADICTIONS AND THE END OF CAPITALISM แปลโดยภัควดี วีระภาสพงษ์ กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา

### รายการอ้างอิง (ต่อ)

- Karl Marx. (2559). *DAS KAPITAL ว่าด้วยทุนลัทธิทุนนิยมคืออะไร แปลและเรียบเรียง บุญศักดิ์ แสงระวี* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชุมชนศิลปะธรรมดา
- Peter Singer. (2557). *มาร์กซ์ควมรู้ฉบับพกพา A VERY SHORT INTRODUCTION* แปล โดยเกษียร เตชะพีระ. กรุงเทพฯ : โอเพ่นเวิลด์ส์ พับปิสซิ่ง เฮาส์

### เอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

- David Harvey. (2019). *MARX, CAPITAL AND THE MASSNESS OF ECONOMIC REASON*.
- Frank, A. G. (1974). *Dependence Is Dead, Long Live Dependence and the Class Struggle. Latin American Perspective*, 1(1). pp. 87-106.
- Pat Lauderdale, Ken Kyle, Annamarie Oliverio. (1994). *Millennia of Injustice from the View of Andre Gunder Frank. Social Justice*. 4(58). pp. 5-24
- Raju Das. (2017). *DAVID HARVEY'S THEORY OF ACCUMULATION BY DISPOSSESSION A Marxist Critique. World Review of Political Economy*. 8(4)